

Андрєєва І.В.,

студентка,

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ВЗАЄМОДІЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
І НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ
ЗА ПОЗИЦІЯМИ П.Е. КАЗАНСЬКОГО**

Проблема взаємодії міжнародного та національного права є однією з найбільш цікавих і доктринально складних проблем сучасної правової науки. Зрозуміло, що її адекватне вирішення можливе тільки через призму реального співвідношення норм міжнародного права та національної правової системи. Це визначається об'єктивним процесом розвитку співробітництва держав на міжнародній арені, де відносини суб'єктів регулюються міжнародним правом, та поглибленням впливу внутрішньодержавного права на економічні, соціальні, політичні, культурні відносини всередині країни. Серед вчених-юристів, які досліджували окремі питання

Пошук і забезпечення ефективного співвідношення норм міжнародного та внутрішнього права є альфа і омега у вирішенні актуального завдання гармонійного розвитку держав та їх правових систем, а також збільшення якісного рівня міжнародної співпраці. В цьому контексті фундаментальним документом для розвитку міжнародно-правових відносин та формування зовнішньої політики є, звичайно, Конституція України, норми якої щодо положення про дію міжнародних договорів збагачують зміст правової системи держави принципами, котрі чітко відображають досягнення світової цивілізації в міжнародному праві. Цей факт реально сприяє зміцненню суверенних прав України та підвищує її авторитет у світі як країни, яка впевнено стоїть на демократичному шляху розвитку. Разом з тим слід зазначити, що конституції ряду держав взагалі обходять питання про включення міжнародно-правових норм у національне законодавство (Польща, Словаччина, Чехія, Швеція, Японія), що не заважає їм займати гідне місце в ряду демократичних формацій. В Україні, однак, це питання залишається ще достатньо гострим, оскільки тлумачення положень ст. 9 Конституції України [8] свідчить, що міжнародні договори можуть стати частиною національного законодавства лише при дотриманні певної умови, тобто тільки тоді, коли згода на їх обов'язковість надана Верховною Радою України, а це останнім часом постійно залежить від політичної ситуації в країні. «Межа між правом державним і міжнародним публічним правом в особливому характері інтересів, які вони охороняють, народних і міжнародних, в особливий властивості юридичного зв'язку, яка встановлюється тим і іншим правом між їх відповідними носіями (закони, договори) і, нарешті, у відмінності їх суб'єктів (носіїв)», – відмічав професор Казанський [5, 266]. Сьогодні не менш актуальним є і його ж вислів – «Зрозуміло, що постанови міжнародного права та постанови права внутрішньодержавного повинні перебувати у злагоді між собою. Внутрішньодержавне право повинно бути в згоді з міжнародним правом».

трішньодержавне право не може суперечити міжнародному. Якщо ж подібні протиріччя виявляться —, держава зобов'язана усунути їх, узгодити свої внутрішні порядки з обов'язковими для нього началами права народів» [5, 264]. Важливо відзначити, що ця точка зору, відповідно до якої міжнародне право має пріоритет по відношенню до національного, знаходить підтримку і у сучасній правовій доктрині України.

Ключовою лінією розвитку міжнародного права є становлення нових міжна-родних правових зобов'язань. Наразі, як відомо, головним напрямком соціального розвитку і критерієм суспільного прогресу є гуманізація всіх сфер суспільного життя. Людина, її права і свободи стали детермінантою розвитку сучасного світу. П. Є. Казанський вказував на два завдання «міжнародного цивільного права: одне з яких — створити всесвітній цивільний оборот і забезпечити кожній особі певну сукупність прав і наступне завдання — визначення законів яких держав повинні застосовуватися до тих чи інших відносин між людьми» [6]. Наразі представляється необхідним і логічним включення до складу компонента міжнародного права міжнародних стандартів в галузі прав людини, які встановлюють зобов'язання держав щодо забезпечення та охорони цих прав і свобод і надають юридичні можливості реалізації та захисту цих прав і свобод [1]. Ці норми закріплені в таких найважливіших міжнародно-правових актах, як Загальна декларація прав людини 1948 р, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та політичні права (1966р.), Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р. і т. д. Міжнародні пакти про права людини зобов'язують країни забезпечити поступове здійснення правових норм усіма необхідними засобами, включаючи законодавчі. До сучасних міжнародно-правових актів належать: Міжнародний білль про права людини, що проголошує невід'ємні права і основні свободи людини; угоди, спрямовані на запобігання і покарання злочинів, що призводять до грубих масових порушень прав людини; конвенції, спрямовані на захист груп населення, що потребують особливої турботи з боку держави; конвенції, що мають на меті захист індивіда від зловживань з боку державних органів і посадових осіб [3]. Україна взяла на себе зобов'язання виконувати ці міжнародні документи і зобов'язалась створити всі умови для здійснення захисту прав кожного українця. В цьому контексті і су-

часний російський фахівець у галузі прав людини В. А. Карташкін зазначає, що необхідно визнати пріоритет міжнародного права, як у зовнішній, так і у внутрішній політиці [7].

Практично всі світові конституції демократичних країн містять норми, котрі в загальній формі гарантують непорушність основних прав людини [9]. Україна є учасницею майже всіх багатосторонніх конвенцій ООН в галузі прав людини. Однак у зв'язку з теперішньою політичною та соціально-економічною ситуацією наша держава не в змозі забезпечити виконання деяких міжнародних норм. І хоча вступ до Ради Європи та ратифікація низки Європейських конвенцій дозволили інтегруватись у європейську систему захисту прав людини і з прийняттям Закону «Про виконання рішень Європейського суду з прав людини» передбачено механізм виконання Україною ухвалених рішень, разом з тим процес приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів далекий до свого завершення [10]. На сьогодні, враховуючи євроінтеграційні наміри України, нашій державі надзвичайно важливо привести правову систему у відповідність з європейською, і найголовніше – забезпечити дотримання прав і свобод людини. Однак, серед повноважень комітету Верховної Ради України з питань євроінтеграції не передбачено механізму здійснення попередньої правової експертизи законопроектів на предмет додержання прав і свобод людини і громадянина. А така процедури є надзвичайно важливою, адже це б дало змогу приймати закони, які будуть професійно проаналізовані на предмет відповідності Конституції та міжнародних договорів щодо дотримання прав та свобод людини і громадянина. Вольтерівське : «Свобода полягає в тому, щоб залежати тільки від законів» – чітко окреслює проблематику національного законодавства у сфері неможливості повного дотримання прав індивіда, оскільки українці мають комплекс інших правових (і не тільки) «залежностей». Такий підхід унеможливило вироблення реальної дієвої державної політики, тому Україна і займає перші місця за кількістю звернень громадян до Європейського Суду з прав людини. А пріоритетом для будь-якої демократичної країни має стати дотримання прав і свобод людини, адже за визначенням П. Е. Казанського «міжнародне право... змушує і приймати у свої закони нові починання – наприклад, щодо своїх підданих» [5, 181]. Отже, захист суверенних прав народів неможливий без забезпечення і дотримання прав, свобод і закон-

них інтересів особистостей, що формують ці народи. «...необхідно, щоб порядок об'єднання визнавав і забезпечував основні людські права всіх членів спільноти», – писав А. Фердросс [13]. Незважаючи на те, що Україна ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів у сфері прав людини, їх дія на території нашої держави поки що номінальна.

Проблема співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права багатогранна. Вона має велике практичне і теоретичне значення. Включення міжнародного права до складу національної правової системи («відомі частини міжнародного права нерідко прямо вводяться у внутрішнє право держав», – писав професор Казанський [5, 177]), вимагає нових підходів до поняття правової системи держави і, з одного боку, додасть останній більшій стабільності, а з іншого – дозволить отримати більш глибокий вплив внутрішнього права на міжнародне, спонукаючи його до сприйняття позитивних новацій національного права. При цьому права людини мають стати фундаментом новітньої держави, її національною ідеєю, яка об'єднає усіх громадян. За словами Джона Рескіна, «давайте шукати не те, що нас віддаляє від інших людей, а те, що у нас є з ними спільного»[12], заради майбутнього України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анцелевич Г. О., Покрещук О. О. Міжнародне право. Підручник. К.: Алерта, 2003. – С. 410
2. Анцилотти Д. Курс Международного права. Том первый. Введение – общая теория. – М., 1961. – С. 66.
3. Баймуратов М. А. Международное публичное право: Ученик. – К.: Истина, 2004. – С. 552
4. Буткевич В. Г. Соотношение внутригосударственного и международного права. – К.: Вища школа., 1981. – С. 311
5. Казанский П. Е. Введение в курс международного права. – 1901. – 386 с. [Режим доступа] <http://books.e-heritage.ru/book/10078346>
6. Казанский П. Е. Учебник международного права публичного и гражданского. — Одесса, 1902
7. Карташкин В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве. – М., 1995. – С. 131-132.
8. Конституция Украины. – Харьков: Весна, 2007. – 48 с.
9. Міжнародне право: Навч. Посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Хрінком Інтер, 2005. – С. 336.
10. Лукашук И. И. Глобализация, государство, право, XXI век. – М., 2000. – С. 203-208.
11. Мюллерсон Р. А. Конституция СССР и вопросы соотношения международного и национального права. – М., 1980. – С. 8.

12. Осятинский Виктор. Введение в концепцию прав человека. [Режим доступа] <http://www.hro.org/editions/karta/nr12/osynsk.htm>
13. Фердросс А. Международное право. М., 1959. – С. 28.